

0.Introduksjon

Bakgrunnen for dette «prosjektet» med å skrive biografier om de fra Kongsberg som falt under andre verdenskrig, begynte med en artikkel jeg skreiv i årboka Langs Lågen i 2020. Da var det 80 år siden andre verdenskrig kom til Norge og Norge blei angrepet 9. april og 75 år siden verdenskrigen slutta. For å hedre de som falt, laget jeg et register over alle som falt i Numedal og Lågendalen, fra Uvdal i nord til Larvik i sør. Jeg brukte bokverket «Våre falne» som utgangspunkt og laget statistikk og oversikt over hver kommune.

Siden jeg hadde laget oversiktene over personene ved også å gå gjennom og sjekke hva som sto på de forskjellige minnesmerkene i kommunene i dalen, kom det jo fram, noe jeg også fra før visste. At monumentet for Kongsberg by, altså Kongsberg kommune under krigen, ikke hadde noe monument med navnet på de falne fra krigen. Omtrent alle de andre kommunene hadde dette, også Ytre- og Øvre Sandsvær som jo blei slått sammen med Kongsberg på 1960-tallet.

Jeg tok derfor kontakt med ordfører og rådmann vedrørende dette og fikk klarsignal for å lage en liste som utgangspunkt for **en plakett som kunne stå ved krigsminnesmerket ved Kongsberg kirke**. Dette lå til grunn for plaketten som blei avduka 8. mai 2021. I forlengelsen av dette foreslo jeg at vi kunne sette opp en qr-kode ved plaketten hvor interesserte kunne lese om hver enkelt som er nevnt på plaketten. Det er dette arbeidet som er gjort nå.

Et av valgene som måtte gjøres for å plukke ut de som skulle med på plaketten, var vanskelig. Foren kunne ikke bare bruke opplysningene fra Våre falne. Det var mange som var født på Kongsberg, men hadde flytta fra byen som barn, ungdom eller seinere. Da måtte det sjekkes om de var registrert på monumenter andre steder og da lokale monumenter for andre kommuner eller bydeler som altså regna vedkommende som hjemmehørende der. Ei god kilde som lå til grunn, var en utarbeida liste gjort like etter krigen i forbindelse med monumentet. Imidlertid blei det da ikke satt opp navn. Denne lista måtte for øvrig forandres noe, da noen var glemt og noen hørte hjemme andre steder. I alt blei det **19 personer** som hørte hjemme på denne plaketten.

Under arbeidet blei det reist spørsmål om alle disse kunne regnes som «falt for Norge». Det tenkes da ikke på de som falt for okkupasjonsmakten eller i kamp med norske styrker, ofte kalt frontkjempere. Det var mer snakk om det å falle i kamp. Men her brukte jeg utgangspunktet **bokverket over våre falne og var de registrert der, måtte det godkjennes**. En som blei sjuk på et skip i utenriktjeneste og døde der, en som blei slått i hel på en kafeteria av en tysker, en som uforvarende blei skutt av en tysk vaktpost- falt de på samme måte som en som falt direkte i kamp, en som døde i konsentrasjonsleir, en som blei henretta. Svaret her er kort og godt: JA.

De 19 som falt.

La oss se litt på de 19. Alle var menn. Seks var født før 1910, seks 1910-19 og sju 1920-23. Fire var eldre enn 40 år da de døde, eldstemann var Eyolf Haug på 48 år. Tre var 30-39 år, fire var 25-29 og hele åtte var under 25 år. Yngstemann var Ivar Hagen på 19 år. Så det er altså relativt unge menn som falt. Hele 13 av de 19 var ugifte karer. Fem hadde barn. Det er kanskje disse fem som er best husket siden de har etterkommere. (Antonsen, Haug, Karlsen, Mikkelsen og Ødegård). Noen er generelt omtalt i krigslitteraturen ut fra spesielle hendelser som Arne Langrind og Carlo Skarpås som omkom i kamp med tyske styrker på Gunhildrud seter. Likeledes de som var med i motstandsbevegelsen, blei tatt og henretta (Haug, Hedenstad og Wetterstad) eller døde under tortur og i fangenskap (Antonsen, Mikkelsen, Winnæss og Ødegård). De øvrige 10 er vel mer eller mindre helt glemt. Av disse 10 er det bare tre som har gravstein som ennå står: Eivind Hansen, Stein Hvashovd og Arne Moe. Hansen og Moe er ikke ut til å bli stelt. Odd Syvertsen er med på to

minnesteiner/plaketter (foruten den som nå er satt opp på ved motstandsmonumentet ved kirken), en på Svalbard og en på Akershus festning.

På fotografiet her fra juli 2021 ser vi til venstre støtten over Langrind og Skarpås, Arne Moe rett bak med to busker på siden og Eyvind Hansen til høyre (trippelgrav med familie)

Flere graver er selvsagt sletta. Noen graver finnes ikke, spesielt for de som omkom på sjøen etter angrep på skipet. Ivar Hagen, Bernhard Hansen, Kåre Mygland som blei torpedert av tyske ubåter. Båtene Ivar Jakobsen og Bjarne Wilms var på, blei senka av britiske fartøy.

To av dødsfallene kan spesielt betegnes som tilstedeværelse til feil tid på feil sted: Stein Hvashovd og Karl Karlsen.

Hva var så bakgrunnen til disse 19? Om vi ser på fedrenes yrker (i ei tid da mødrene skulle være hjemmевærende lengst mulig), var 12 arbeidere, 4 håndverkere, en overstiger, en bokhandler/fotograf og en gullsmid. Av de 19 var to studenter, fem sjømenn, sju arbeidere, to funksjonærer, en verkstedsformann, en kjøpmann og en bonde/farmer. Så både med bakgrunn og

ved eget arbeid er det klart flest fra det vi kan kalle arbeiderklassen. Tre av de 19 var aktive i politisk arbeid, da for Arbeiderpartiet (Antonsen, Haug og Mikkelsen)

Alle bildene av de 19 unntatt fire (Hedenstad, Hvasovd, Langrind og Wetterstad) er tatt fra bokverket Våre falne. Informasjonen fra dette er bokverket er brukt, men det meste er hentet fra avisene, da spesielt Laagendalsposten. Noe er også hentet fra kirkebøker, folketellinger og panteregistre.

Drapet på Stein Hvasovd er fra en artikkel jeg skreiv i Langs Lågen 2016.

Dag Kristoffersen